

Henna Mikkilä

VUOROASUVIEN LASTEN SOSIAALISET SUHTEET ERI VERKOSTOISSA

Tampereen yliopisto
Porin yksikkö
Kandintutkielma
6/2020

TIIVISTELMÄ

Henna Mikkilä: Vuoroasuvien lasten sosiaaliset suhteet eri verkostoissa

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityö

6/2020

Tämä kandintutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, joka kartoittaa jo tutkitun tiedon avulla lasten sosiaalisia suhteita vuoroasumisessa. Vuoroasuminen on asumisjärjestely lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet, mutta tahtovat silti lapsen viettävän suunnilleen saman verran aikaa kummankin vanhemman luona. Vuoroasuminen on ajankohtainen aihe erityisesti siksi, että se on yhä yleistynyt asuinmuoto eroperheiden lapsille. Vuoroasuminen sai paikkansa lainsäädännöstä, kun laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päivittyi joulukuussa 2019.

Tutkimuskysymyksenä tutkielmassa on, että; miten vuoroasuvien lasten sosiaaliset suhteet muodostuvat eri verkostoissa? Vastausta kysymykseen on haettu aineistosta, joka muodostuu 10 vertaisarvioidusta artikkelista. Aineistosta nousi teemoittelun kautta 5 teemaa, joita olivat perhesuhteet, lapsen ja vanhemman välinen suhde, isän ja lapsen välinen suhde, vertaissuhteet sekä suhteet uusiperheessä. Tulosten mukaan eronneista lapsista vuoroasuvat lapset menestyivät paremmin sosiaalisissa suhteissa kuin pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa asuvat lapset. Vuoroasuvilla lapsilla oli enemmän ystäviä, mutta tämä ei tarkoittanut sitä, että kaikki olisivat heille emotionaalisesti yhtä läheisiä. Vuoroasuvilla lapsilla vähemmän käyttäytymisongelmia kuin muilla erolapsilla. Vanhemman ja lapsen välinen suhde nähtiin läheisenä kummankin vanhemman kanssa, mutta erityisesti suhde isän kanssa koettiin lähentyneen vuoroasumisen myötä. Vuoroasuvien lasten kohdalla, jotka elivät uusperheen arkea, koettiin tarvitsevan aluksi tarpeeksi aikaa uusiin perheenjäseniinsä tutustumiselle. Tutkielman kautta saadaan yleiskatsaus siitä, miten lapsen sosiaaliset suhteet muodostuvat vuoroasumisessa ja täten lisätään ymmärrystä siitä, miksi lasten sosiaalisten suhteiden vaaliminen ja tukeminen on tärkeää.

Avainsanat: vuoroasuminen, sosiaaliset suhteet, sosiaaliset verkostot

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

JOHDANTO	4
2 TEORIATAUSTA	6
2.1 Lasten vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen	6
2.2 Lasten sosiaaliset suhteet eri verkostoissa.....	8
3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA MENETELMÄT	10
4 LASTEN SOSIAALISET SUHTEET OSANA VERKOSTOJA	12
4.1 Perhesuhteet.....	12
4.2 Lapsen ja vanhemman väliset suhteet.....	12
4.3 Lapsen ja isän välinen suhde.....	13
4.4 Suhteet uusioperheessä.	13
4.5 Vertaissuhteet	14
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	16
LÄHTEET	18
LIITE 1. AINEISTO	20

JOHDANTO

Tässä kirjallisuuskatsauksessa kartoitetaan jo olemassa olevaa tietoa vuoroasumisesta. Vuoroasuminen on toteutettu tähän asti laajalla tapaamisoikeudella, mutta 1.12.2019 voimaan astuneessa lainsäädännössä on säädetty erikseen vuoroasumisesta. Aikaisempi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta astui voimaan 35 vuotta sitten ja sen uudistaminen olikin tarpeen, jotta laki saataisiin vastaamaan paremmin nykyistä yhteiskuntaa. Vuoroasuminen on siis juridisesti kohtalaisen uusi järjestely Suomessa ja se haastaa perinteisen mallin asumisesta vain yhdessä paikassa. Tämän vuoksi vuoroasumisen tutkiminen on erityisen ajankohtainen aihe.

Useimmat aiemmat tutkimukset vuoroasumisesta ovat keskittyneet siihen, mitkä ovat tämän asumismuodon positiiviset ja negatiiviset vaikutukset lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tämä on merkityksellinen aihe ja osaltaan tässäkin tutkimuksessa sivutaan lapsen hyvinvointia, koska sosiaaliset suhteet ovat osa sen muodostumista. Tässä kandintutkielmassa ei kuitenkaan avata hyvinvoinnin käsitettä tämän enempää vaan keskitytään siihen, miten vuoroasuvien lasten sosiaaliset suhteet muodostuvat eri verkostojen jäseninä. Tutkielman kautta lukija, oli hän sitten vuoroasumista toteuttava vanhempi, perheiden kanssa työskentelevä ammattilainen tai muuten asiasta kiinnostunut, saa yleiskatsauksen siitä, miten lapsen sosiaaliset suhteet muodostuvat vuoroasumisessa ja miksi näiden suhteiden vaaliminen on erityisen tärkeää.

Aiempaa tutkimusta, joka keskittyisi vuoroasumiseen sosiaalisten suhteiden ja -verkostojen näkökulmasta oli vähän saatavilla, joten poimin tilastollisista hyvinvointitutkimuksista ja haastatteluin kerätyistä lasten kokemukseen perustuvista tutkimuksista kokonaisuuden, jonka avulla pääsin lähestymään vuoroasumista juuri tästä näkökulmasta. Keskeisimmät teemat tutkielmassa ovat perhesuhteet, lapsen ja vanhemman välinen suhde, vertaissuhteet sekä suhteet uusioperheessä.

Tutkielma alkaa teoriaosuudella, joka käsittelee tutkimuskysymyksen ja -aineiston kannalta keskeisimpiä käsitteitä, joita ovat lasten vuoroasuminen, sosiaaliset suhteet sekä -verkostot.

Teoriaosuuden jälkeen käydään läpi tutkimuksen tavoitteet ja sen tekoon käytetyt menetelmät. Luvussa neljä analysoidaan aineistojen kautta saatuja tuloksia ja luvussa viisi nivotaan yhteen koko tutkielma johtopäätöksien muodossa.

2 TEORIATAUSTA

2.1 Lasten vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen

Tilastokeskuksen (18.6.2019) mukaan Suomessa eroaa vuosittain yli 13000 avioparia. Lapsista noin 30 000 kokee vuosittain vanhempien eron. Eron jälkeen vanhempien ratkaistavaksi tulevat lasten asumis- ja huoltojärjestelyt sekä, se että pystyvätkö he toimimaan toistensa kanssa yhteisymmärryksessä. Tilastokeskuksen (17.6.2019) asumisjärjestelyjä kartoittavan tilaston mukaan kahdessa kodissa asuvia alle 15-vuotiaita lapsia oli vuonna 2018 noin 63 000 naisella. Tilastotietoa lasten vuoroasumisesta on ollut heikosti saatavilla, koska väestötietojärjestelmässä lapsella on voinut olla vain yksi osoite, vaikka tämä asuisikin vuorotellen kummankin vanhempansa luona.

Mäkijärvi (2014, 73) määrittelee, että vuoroasumiseksi kutsutaan sellaista tilannetta, jossa lapsi viettää suunnilleen yhtä paljon aikaa kummankin vanhemman luona. Vuoroasuminen voi olla esimerkiksi vuoroviikkoasumista, jolloin lapsi on viikon kerrallaan kummankin vanhemman luona. Mäkijärven mukaan tämän asumisjärjestelyn tarkoituksena on se, että vanhemmat jakavat arkensa siten, että kummallakin on yhtäläinen tilaisuus viettää lapsen kanssa aikaa ja osallistua hänen kasvatukseensa.

Vuoroasuminen jakaa ihmisten mielipiteitä niin puolesta kuin vastaan. Beltin (2018, 16-17) mukaan vuoroviikkoinen vanhemmuus toimii parhaiten silloin, jos vanhemmat kykenevät toimimaan sujuvassa ja saumattomassa yhteistyössä eron jälkeen. Parhaimmassa tapauksessa vuoroasumisessa lapsi kokee omistavansa kaksi kotia, mutta huonoimmassa, että hänellä ei ole kotia lainkaan. Vuoroasumista olisikin tärkeä katsoa yksilöllisesti kunkin lapsen kohdalla, sillä jollekin vuoroasuminen voi olla hyvä ratkaisu ja jollekin ei. Esimeriksi Soderman ja Matthijis (2014, 346) totesivat, että kahdessa kodissa asumisen erityisvaatimukset kuten siirtymät, sopeutuminen kahteen erilaiseen elämäntyyliin voivat häiritä tunnollisten lasten luonnetta, kuten organisointia ja suunnitelmallisuutta. Tunnolliset lapset voivat kuormittua enemmän kahden kodin asuinjärjestelystä.

Forsbergin ja Ritala-Koskisen (2018, 28) mukaan asuminen on yksi lapsen hyvinvoinnin keskeinen perusta. Perinteiset kysymykset lasten asuinolosuhteista ja niiden puitteista pysyvät aina ajankohtaisina, mutta asuminen hyvinvoinnin näkökulmasta on laajentunut. Yhä useampi lapsi asuu monipaikkaisesti, eli elää monissa fyysisissä ja sosiaalisissa ympäristöissä. Tästä on esimerkkinä juuri vuoroasuminen, jossa lapset liikkuvat eronneiden vanhempiensa kotien välillä. Liikkuminen synnyttää lapsissa pohdinnan omasta identiteetistään ja keitä he ovat missäkin ympäristössä. Haukkalan (2011, 35) mukaan tätä voidaan kutsua termillä monipaikkainen identiteetti. Haasteena monipaikkaisessa identiteetissä voi olla minuuden hahmottamisen vaikeus vaihtuvissa ympäristöissä ja käytännön tasolla yhteydenpito toisen paikan verkostoihin kuten ystäviin.

Vuoroasuminen on huomioitu päivitetyssä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361, 7b§). Muutokset laissa astuivat voimaan 1.12.2019 ja muutosten perusteella vanhemmat voivat nyt sopia, että lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhemman luona. Kotikuntalain (201/1994, 2§) mukaan lapsella voi olla kuitenkin vain yksi virallinen asuinpaikka, joten vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava tieto siitä, kumpi kodeista ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Elatusapua maksetaan myös vuoroasumisessa ja sen maksaminen määräytyy vanhempien elatuskyvyn ja perheen järjestelyjen mukaan (laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704, 4§).

Sosiaalityössä lasten monipaikkaisen asumisen kysymyksiin otetaan kantaa muun muassa niissä yhteyksissä, kun vahvistetaan lasten huoltosopimuksia vanhempien erotessa, kirjoitetaan olosuhdeselvityksiä oikeudelle huoltoriitatilanteissa sekä järjestetään perheen ja lapsen arkeen tukea lähiverkoston tai sosiaalipalveluiden tukitoimien avulla. (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 8.) Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan keskittyä sosiaalityön käytäntöihin vuoroasumisen kohdalla vaan tutkia vuoroasumista sosiaalisena ilmiönä.

2.2 Lasten sosiaaliset suhteet eri verkostoissa

Syntyessään lapsi liittyy osaksi perhettään ja on tästä lähtien aktiivinen vaikuttaja sosiaalisissa suhteissaan vanhempien ja sisarusten kanssa.

Myöhemmin lapsi kohtaa myös muita sosiaalisia ryhmiä kuten päiväkodit, koulut ja erilaiset harrasteryhmät, joissa lapsi saa tärkeitä sosiaalisia kanssakäymisiä muiden lasten kanssa. Kyrölampi-Kylmänen (2010, 10, 90.) Keltikangas-Järvisen (2011, 37) mukaan sosiaalisuus on ihmisen perustarve. Ihminen on luotu elämään vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mutta sosiaalisuuden asteessa on suuria eroja. Tällä tarkoitetaan sitä, että jotkut ihmiset haluavat toisten ihmisten seuraa paljon enemmän kuin toiset, joille riittää vähäisempi määrä. Tärkeää on siis huomioida lapsen yksilölliset tarpeet.

Lapsen sosiaalisista suhteista muodostuu hänen sosiaaliset verkostonsa. Castrenin (2009, 72) mukaan sosiaaliset verkostot koostuvat ihmisen elämässä läsnä olevista henkilöistä, kuten perheenjäsenistä, sukulaisista, ystäväistä, tuttavista, naapureista sekä työtovereista. Verkoston rakenteissa on yksilöllisiä eroavaisuuksia ja ne saattavat elää eri elämäntilanteiden mukana. Tämän kirjallisuuskatsauksen kannalta sosiaalisia verkostoja tarkastellaan vuoroasuvien lasten näkökulmasta.

Yksi merkittävä osa lapsen sosiaalisia verkostoja ovat vertaissuhteet. Vertaissuhteet ovat tärkeitä jokaiselle lapselle olivatpa heidän vanhempansa eronneet tai eivät. Kyrölampi-Kylmänen (2010, 94) mukaan lapset oppivat uusia tietoja, taitoja ja asenteita vertaissuhteissa. Vertaissuhteissa lapset rakentavat omaa maailmaansa, solmivat ystävyysuhteita, neuvottelevat toistensa kanssa sekä muuten toimivat yhdessä. kaverisuhteet ovat monella tavalla tärkeitä sekä lapsen kehitykselle että lapselle itselleen. Kaverisuhteissa opitaan sosiaalisia taitoja ja empatiakykyä eli taitoa asettua toisen lapsen asemaan. Toimiminen oman ikäisten kanssa on olennainen osa lasten arkipäivää ja sosiaalisen identiteetin rakentumista. Lapsen arjessa sosiaalisilla suhteilla on iso merkitys.

Kyrölampi-Kylmänen (2010, 134) mukaan vanhempien eron myötä lapsen arkiset rutiinit rikkoutuvat ja turvallinen ja tuttu arki järkkyy. Tällöin tärkeää on, että lapsella on

turvallinen ja tuttu ihmissuhdeverkosto, jossa hän voi purkaa eron tuomia tunteita. Tähän ihmissuhdeverkostoon voivat kuulua sisarukset, isovanhemmat, lapsen kummit, opettaja, päiväkodin henkilökunta ja kaverit. Vanhempien erotessa heidän sosiaaliset suhteensa saattavat järjestyä uudelleen.

Pruukin ja Sinkkosen (2017, 76) mukaan tästä huolimatta lapsella on oikeus ihmissuhteisiinsa kuten esim. edelläkin mainittuihin kummeihin ja molempien vanhempien sukuihin. Vastuu ihmissuhteiden ylläpitäminen on vanhempien vastuulla. Myös Niemelä ja Kääriäinen (2015, 45) painottavat, että lapsen vuorovaikutussuhteet ovat aina vanhemman vastuulla. Erityisesti vanhemman tehtävänä on ylläpitää yhteyttä lapseen silloinkin, kun tämä on toisella vanhemmallaan.

Vuoroasuvien lasten sosiaaliset verkostot laajenevat usein vanhempien uusien puolisoitten myötä. Tätä kautta lapsen pääsevät elämään osana uusperheen arkea. Uusperhe terminä tarkoitetaan perhettä, jossa ainakin toinen puolisoista on eronnut ja joissa perheen lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä ja joissa toinen vanhemmista on puolivanhemman roolissa. Ritala-Koskinen (2001, 17, 27.) Beltin (2018, 160-161) mukaan erojen myötä muodostuneissa uusperheissä on paljon erilaisia osapuolia, mitä aiemmin ydinperheessä eläneet lapset eivät osaa hahmottaa. Jokaisen uusperheen jäsenen on löydettävä oma paikkansa ja identiteettinsä uudentilaisessa perheessä. Kyrölämpi-Kylmäsen (2010, 134) mukaan aikuisen on muistettava antaa lapselle aikaa toipua vanhempiensa erosta, jolloin hänen on helpompi sopeutua uusiin perheenjäseniin.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA MENETELMÄT

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa jo olemassa olevan tutkimusaineiston avulla vuoroasuvien lasten sosiaalisten suhteita ja niistä muodostuvia sosiaalisia verkostoja vuoroasumisessa vanhempien eron jälkeen. Tutkielman kautta saadaan yleiskatsaus siitä, miten lapsen sosiaaliset suhteet muodostuvat vuoroasumisessa ja täten lisätään lukijan ymmärrystä siitä, miksi lasten sosiaalisten suhteiden vaaliminen on tärkeää erityisesti vanhempien eron jälkeen.

Tutkimuskysymykseni on seuraava;

1. Miten vuoroasuvien lasten sosiaaliset suhteet muodostuvat eri verkostoissa?

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisella review tutkimusmenetelmällä. Kallio (2006, 18) kuvailee, että review tutkimukselle on ominaista luoda yleiskatsaus tietystä aihepiiristä ja tiivistää laajasta tietomassasta esiin olennaisimmat seikat. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda katsaus lasten vuoroasumisesta koskevaan aikaisempaan tutkimukseen. Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt teemoittelua. Teemoittelussa tekstimassasta etsitään teemoja eli keskeisiä aiheita, jotka yhdistävät tai erottavat kutakin aineistoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tämän tutkimuksen kohdalla etsin aineistoista teemoja, jotka tulevat esille kussakin aineistossa ja saan teemat niin sanotusti keskustelemaan toistensa kanssa. Aineistoista nousseita teemoja olivat tässä kirjallisuuskatsauksessa, perhesuhteet, lapsen ja vanhemman välinen suhde, isän ja lapsen välinen suhde, vertaissuhteet sekä suhteet uusiperheessä.

Aiheena vuoroasuminen koskettaa minua tutkijana siten, että olen aloittamassa perheoikeudellisissa palveluissa lastenvalvojana lähiaikoina. Lastenvalvojana kohtaan vuoroasumista pohtivia vanhempia lakisääteisten tehtävien muodossa, mutta tämän kirjallisuuskatsauksen myötä pääsen tutkimaan aiheita myös syvemmillä tasolla. Päätöksen vuoroasumisesta ja sen toteuttamisesta tekevät viime kädessä vanhemmat, mutta haluan uskoa, että myös lasten ääni tulee kuulluksi.

Lasten äänen kuulemista tukee päivittynyt Laki lapsen- huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.2.2019/190, 11 §) jonka mukaan lapsen mielipide tulee selvittää, kun pohditaan eri ratkaisuja huollon ja tapaamisten suhteen. Siksi koenkin erittäin tärkeänä tarkastella ilmiötä lasten näkökulmasta.

Aineistoni koostuu 10 lähteestä. Näistä 9 on artikkeleita ja yksi on väitöskirja. Aineistoista 9 on eurooppalaisia ja yksi Yhdysvaltalainen. Eurooppalaisista aineistoista viisi ovat suomalaisia, kaksi ruotsalaisia sekä loput kaksi Itävallasta ja Norjasta. Yhdysvaltalainen artikkeli koostuu usean eri maan tutkimustuloksista. Aineostoista kolme on toteutettu määrällisellä- ja loput seitsemän laadullisella tutkimusmenetelmällä. Olen valinnut tietoisesti aineistoikseni sekä kvantitatiivisia- että kvalitatiivisia tutkimuksia, koska halusin tutkia aiheen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Allekkain kerättyjen aineistojen tiedot ovat nähtävissä liitteestä, joka löytyy kirjallisuuskatsauksen viimeiseltä sivulta.

Aineostojeni etsinnässä käytin Tampereen yliopiston kirjaston Andor-tietokantaa, jota kautta minulla oli mahdollisuus löytää kaikkien kirjaston aineistojen joukosta ne omaan kirjallisuuskatsaukseen sopivimmat vertaisarvioidut artikkelit. Andorin lisäksi käytin kaikille maksutonta hakupalvelua Google Scholaria, jonka kautta löysin valtaosan suomenkielisistä tieteellisistä julkaisuista. Tietokannoissa käyttämiäni hakusanoja olivat mm. "double homes", "two homes" ja "separating family" sekä näihin yhdistettynä "divorce".

4 LASTEN SOSIAALISET SUHTEET OSANA VERKOSTOJA

4.1 Perhesuhteet

Bergströmin ym. (2013, 3) mukaan vuoroasumisessa olleet lapset saivat positiivisemman tuloksen perhesuhteissa kuin lapset, jotka asuivat pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa. Zartlerin ja Grillenbergin (2017, 149) Vastauksissa korostui se, että vanhempien ja isovanhempien merkitys lasten elämässä ei ollut muuttunut kahdessa paikassa asumisen vuoksi. Lisäksi emotionaalisesti läheisiksi suhteiksi kuvattiin suhteita biologisiin sisaruksiin. Sisarukset nähtiin tärkeänä emotionaalisenä tukena tilanteissa, jossa esimerkiksi koulussa oli ilmennyt ongelmia, ystävien kanssa oli ollut riitaa tai perheen kanssa konflikteja. Sisarusten antama käytännön tuki arjessa oli myös merkittävää.

4.2 Lapsen ja vanhemman väliset suhteet

Franssonin ym. (2017, 11) tutkimuksessa selvimmät erot, jotka löydettiin lasten sosiaalisissa suhteissa, suuntautuivat vanhempiin. Autonen-Vaaranieniemi ja Forsberg (2015, 451) tutkimustulokset kertoivat, että vanhempien aktiivinen toiminta ja vastuunotto on keskeinen vuoroasumisessa onnistumiseen. Rissasen (2016, 253) mukaan lasten ja nuorten alhaisempi riski ongelmakäyttäytymiselle vuoroasumisen aikana voi olla seurausta vanhempien paremmista väleistä ja kyvystä sopia lasta koskevista asioista, sillä ovathan se päässeet keskinäiseen sopimukseen myös vuoroasumisen kohdalla. Nielsen (2014, 618) tuki myös ajatusta siitä, että vanhempien sovinnolliset välit olisivat vaikuttaneet lasten parempiin tuloksiin. Se, että vanhemmat olivat valmiita työstämään vanhemmuuttaan, näyttäytyi positiivisena seikkana myös lasten käyttäytymisen osalta.

Zartlerin ja Grillenbergerin (2016, 149) tutkimuksessa vuoroasuvat lapset kuvasivat heidän suhteitaan kumpaankin vanhempaansa erityisen vahvoiksi, luottamuksellisiksi ja emotionaalisesti läheisiksi. Myös Linnavuoren (2007, 133, 138) haastateltavat

kuvasivat suhdettaan vanhempiin myönteisenä eivätkä he kokeneet asumismuodon vaikuttaneen tähän negatiivisesti.

Haastatteluun vastanneista puolet olivat kertoneet, että he voivat puhua tärkeistä asioistaan kummankin biologisen vanhemman kanssa. Nielsenin (2014, 618) tutkimustulokset jatkoivat samalla linjalla sen suhteen, että vuoroasuvilla nuorilla oli läheisemmät suhteet vanhempiensa kanssa ja he sopeutuivat paremmin sosiaalisesti ja emotionaalisesti perhetilanteeseen kuin pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa asuvat lapset.

4.3 Lapsen ja isän välinen suhde

Tutkimustuloksissa nousi esille vuoroasumisen positiiviset vaikutuksen lapsen ja isän väliseen suhteeseen. Franssonin ym. (2017, 869) tutkimuksessa vuoroasuvat lapset ilmoittivat muita lapsia useammin, että isällä on aikaa heille. Vuoroasuvilla lapsilla havaittiin olevan läheisempiä ja positiivisempia kontakteja isän kanssa kuin mitä yksinhuollossa olevilla lapsilla olisi. Myös Nielsenin tutkimuksessa (2014, 629-630) suhde isän kanssa oli läheisempi ja kestävämpi vuoroasuvilla lapsilla. Tutkimuksessa oli mielenkiintoinen löydös myös siitä, että tulosten mukaan lasten käyttäytymisongelmat vähenivät, kun he asuivat isänsä kanssa yli seitsemän yötä kuukaudessa. Linnavuoren (2007, 134) haastatteluun saadut tulokset tukivat myös aiempia tuloksia siitä, että vuoroasumisen myötä osalla vastaajista suhde isään oli lähentynyt.

4.4 Suhteet uusioperheessä.

Zartlerin (2016, 153-154) mukaan lapset eivät kokeneet uusia puolisoita emotionaalisesti yhtä läheisinä kuin biologisia vanhempia. Uudet puoliset olivat lasten tukena käytännön toimissa kuten kuljettamisessa urheilutapahtumiin tai vapaa-ajan aktiviteetteihin ja lapset kokivat välit heihin hyvinä. Johansenin (2018, 48) tutkimuksen mukaan lapset kokivat saaneensa uusia läheisiä suhteita uusioperheiden kautta ja he kokivat tärkeänä sen, että saivat aikaa tutustua uusiin perheenjäseniin. Sisarpuolet, jotka asuivat vanhemman luona, tuntuivat lapsista myös läheisiltä, melkein yhtä läheisiltä kuin biologiset sisarukset.

Autonen-Vaaraniemi ja Hannele Forsberg (2015, 452) haastateltavien vastuksista nousi esille, että uusperhe-elämä saattoi tuntua lapsista ensin myös rauhattomalta, koska heidän oli tutustuttava uusiin sisaruksiin ja lemmikkeihin. Linnavuoren (2007, 134) tutkimuksessa haastatellut kuvasivat, että vaikka aluksi uusvanhempi ei ollut tuntunut mieluisalta niin suhde oli parantunut, kun he olivat tutustuneet toisiinsa paremmin.

4.5 Vertaissuhteet

Zartlerin ja Grillenbergerin (2017, 149) tutkimuksesta selvisi, että kahden asuinpaikan saaminen laajensi vastaajien mahdollisuutta olla vuorovaikutuksessa ikätovereidensa kanssa. Useista lapsista tuli urheiluseurojen jäseniä kahdessa paikassa. Lapset olivat luonnehtineet näitä ikätovereita miellyttävinä, mutta ei tunnepitoisesti läheisinä. Linnavuoren (2018, 38) mukaan vuoroasuminen ei yleensä vaikuttanut harrastamiseen ja isät olivat äitejä aktiivisemmin usein mukana harrastustoiminnassa.

Linnavuoren (2007, 97) väitöskirjan mukaan suurin osa haastatelluista oli tekemisissä samojen kavereiden kanssa riippumatta siitä, kumman vanhemman luona kulloinkin asui. Zartlerin ja Grillenbergerin (2017, 150) tutkimuksen lapset kokivat, että useat tärkeät suhteet elämässään eivät olleet muuttuneet ajan kuluessa tai oleskelupaikasta riippumatta. Toisaalta suurin osa muista verkoston jäsenistä järjestyivät omat verkostot kunkin vanhemman ympärille. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsilla saattoi olla sekä isän, että äidin luona eri kavereussuhteita. Toki tutkimustuloksissa ei käynyt ilmi vanhempien kotien etäisyys toisistaan lapsilla, jotka kokivat, että kavereussuhteet eivät olleet muuttuneet.

Välimatkan haasteet tulivat esille Linnavuoren (2007, 97) tuloksissa, joissa osa haastateltavista kertoi, että kaverit vaihtuivat kodin mukana, koska välimatka oli pitkä eikä samojen kavereiden kanssa ollut mahdollista leikkiä. Linnavuoren jatkotutkimuksessa (2018, 30) samat aikuisiksi varttuneet haastateltavat kertoivat, että kaveripiirin vaihtuminen kotien vaihtamisen myötä aiheutti harmia ja sovittelua

kavereiden tapaamisessa. Erityisesti Johansenin ym. (2018,49) tutkimuksessa etäisyydet vuoroasuvien vanhempien välillä koettiin haasteellisina kaverisuhteiden ylläpitämisen kannalta.

Tutkimukseen vastanneet kaipasivat kavereiden kanssa vietettyä aikaa, mutta toisaalta tunsivat syyllisyyttä siitä jos, kaverin kanssa oleminen tarkoitti ajan uhraamista toisen vanhemman luona.

Vertaissuhteiden näkökulmasta Bergström ym. (2013, 4-5) havaitsivat, että ystävän saaminen koulussa ja vapaa-ajalla sekä vierailu ystävien kotona viikoittain oli huonompaa yhden vanhemman kanssa asuvalla lapsella verrattuna lapseen, joka asui vuorotellen kummankin vanhemman luona. Myös Fransson ym. (2017, 869) huomasivat, että useampien vertaissuhteiden näkökohdat olivat huonompia yhden vanhemman kanssa asuville lapsilla verrattuna niihin, jotka asuivat vuorotellen kummankin vanhemman kanssa. Samaisen tutkimuksen mukaan vuoroasuvilla lapsilla oli läheisiä ystäviä luokassa, ja he altistuivat vähemmän kiusaamiselle koulussa ja muissa sosiaalisissa verkostoissa kuin lapset, jotka asuivat pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa.

Nielsenin (2014, 620-621) mukaan vuoroasuvilla lapsilla oli vähemmän käyttäytymisongelmia, kuten huijaamista, valehtelua, taistelua ja tottelemattomuutta sekä epäsosiaalista käyttäytymistä. Rissanen (2016, 254) oli tehnyt myös huomion siitä, että vuoroasuvilla lapsilla on pienempi riski riskikäyttäytymiseen kuin yhden perheen vanhemman kanssa asuvilla. Voisimme ajatella, että käyttäytymisongelmilla ja niiden vähyydellä olisi voinut olla positiivisia vaikutuksia ystävyysuhteiden luomisen kannalta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksena voimme todeta, että eronneiden vanhempien lapset, jotka asuivat vuorotellen kummankin vanhemman luona menestyvät tutkimusten mukaan paremmin sosiaalisissa verkostoissa, kun ne lapset, jotka asuivat pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa. Emme voi kuitenkaan tämän katsauksen myötä sanoa, että vuoroasuminen olisi kaikille lapsille paras ratkaisu, mutta näiden tutkimustulosten pohjalta vuoroasuminen näyttäytyi positiivisessa valossa.

Kirjallisuuskatsaukseni tarkoituksena ei ollut kuitenkaan selvittää, että onko vuoroasuminen lapsille hyvä asumisjärjestely vai ei. Tarkoituksena oli tutkia vuoroasumisen ja sosiaalisten verkostojen suhdetta. Kirjallisuuskatsauksesta etsimme vastauksia siihen, miten sosiaaliset suhteet muodostuvat ja miten lapset pystyvät asuinpaikan muuttuessa ylläpitämään suhteitaan osana erilaisia sosiaalisia verkostoja.

Tutkimustuloksissa nousi esiin käytännön haasteita kavereiden näkemiseen silloin kun vanhemmat asuivat kaukana toisistaan eikä lapsen ollut mahdollista liikkua itse esimerkiksi pyörällä tapaamaan heitä. Tämä johti siihen, että lapsella saattoi olla kaveripiiri kummankin vanhemman luona. Vuoroasuvilla lapsilla oli tutkimustulostenkin valossa enemmän kavereita, mutta se ei tarkoittanut, että kavereista kaikki olisivat olleet heille läheisiä. Kaveripiiri ja muut sosiaaliset verkostot laajenivat vuoroasumisen myötä mutta emotionaalisesti tärkeiden suhteiden määrä ei lisääntynyt suoraan tämän mukana.

Uusperheessä eläminen on hyvin tavallista lapsille, jonka vanhemmat ovat eronneet. Vuoroasumisessa lapsi viettää suunnilleen saman verran aikaa kummankin vanhemman luona, joten hän voi elää uusperheen arkea kummankin vanhemman luona. Tämä laajentaa lapsen sosiaalisia verkostoja ja tutkimustulostenkin mukaan lapset kokivat tärkeänä, että saivat tutustua uusperheen jäseniin rauhassa. Tutkimustuloksissa oli lapsikohtaista vaihtelua sen suhteen, millaiseksi lapset kokivat suhteensa vanhempien uusiin kumppaneihin.

Osa lapsista oli sitä mieltä, että he eivät kokeneet vanhempien uusia puolisoita emotionaalisesti läheisinä, mutta tulivat heidän kanssaan hyvin toimeen ja osa taas koki saaneensa läheisiä suhteita uusperheen kautta.

Tutkimusten mukaan vuoroasuvilla lapsilla oli vähemmän käyttäytymisongelmia kuin niillä lapsilla, jotka asuivat pääsääntöisesti vain toisen vanhemman kanssa. Tämä on mielenkiintoinen näkökulma, joka herättää pohdintaa siitä, että mikä vuoroasumisesta tekee sen, että käyttäytymisongelmat ovat harvinaisempia. Näiden tutkimusten valossa kysymykseen ei saatu suoraa vastausta, mutta vanhempien rooli nähtiin yhtenä merkittävänä taustavaikuttajana lasten ja nuorten käyttäytymisessä.

Vaikka tutkimusten mukaan vanhempien väliset konfliktit eivät vaikuttaneetkaan lapsen ja vanhemman keskinäiseen suhteeseen, nähtiin vanhempien aktiivinen toiminta, sovinnollisuus ja vastuunotto vuoroasumisen järjestämisestä merkittävänä seikkana vuoroasumisen onnistumiselle. Lasten ja nuorten suhde isään nousi useassa tutkimuksessa esille omana teemanaan. Tutkimusten mukaan vuoroasuminen oli vaikuttanut positiivisesti lapsen ja isän väliseen suhteeseen, mutta myös nuoren käyttäytymiseen. Voimme siis todeta, että eron jälkeen lapsen ja vanhemman sekä vanhempien keskinäinen suhde on merkityksellinen, lapsen käyttäytymisen kannalta, vaikka suoraa vastausta emme siihen tämän kandidattitutkimuksen kautta saaneetkaan.

Aaltonen-Vaaraniemi (2018, 71) toi esille, että tulevaisuudessa tutkimusten painopistettä voisi siirtää vanhempien riidoista lapsen tilanteeseen. Hänen mielestään olisi tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten vanhemmat pitävät huolta lapsesta eron jälkeen ja minkälainen vanhemman ja lapsen välinen suhde on. Tämän kirjallisuuskatsauksen kautta tutkimme hieman vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, sillä vanhemmat kuuluvat pääsääntöisesti lapsen sosiaaliseen verkostoon. Tämä on kuitenkin sellainen aihe, jota voisi tutkia tulevaisuudessa syvemmin, sillä lapsen ja vanhemman välinen suhde on merkityksellinen lapsen koko loppuelämän ajan.

LÄHTEET

- Autonen-Vaaraniemi, Leena. Vanhempien riidat vuoroasuvien lasten näkökulmasta. Teoksessa: Forsberg Hannele & Ritala-Koskinen Aino (toim.) Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Gaudeamus, 52-73.
- Belt, Helka (2018) Lapsellinen ero. Kosmos.
- Castren, Anna-Maija (2009) Onko perhettä eron jälkeen: eroperhe, etäperhe, uusperhe. Gaudeamus.
- Forsberg, Helena. Ritala-Koskinen Aino (toim.) (2018) Johdatus lasten monipaikkaiseen asumiseen. Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Gaudeamus, 7-19.
- Forsberg, Helena. Ritala-Koskinen, Aino (2018) Lasten monipaikkainen asuminen haastaa sosiaalityön. Teoksessa: Ranta Johanna, Räsänen Jenni-Mari & Günther Kirsi (toim.) Tutkiva sosiaalityö: sosiaalityön kodit ja kodit sosiaalityössä. Talentia-lehti, 28-37. <https://talentia.e-julkaisu.com/2018/tutkivasosiaalityo/docs/tutkivasosiaalityo2018.pdf>
- Haukkala, Teresa (toim.) (2011) Monipaikkaisuus: ilmiö ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 54: Helsinki. <https://media.sitra.fi/2017/02/27172901/SelvityksiC3A454-2.pdf>
- Kotikuntalaki (11.3.1994/201) Finlex. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940201>
- Kyrölampi-Kylmänen, Taina (2010) Lapsen hyvä arki. Kirjapaja: Helsinki.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361. Finlex. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Mäkijärvi, Leena (2014) Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien erossa. Docendo.
- Niemelä, Sirkku. Kääriäinen, Aino (2015) Millan isä ja äiti eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Libris oy: Helsinki.
- Pruuki, Heli. Sinkkonen, Jari (2017) Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin. Kirjapaja: Helsinki.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe: tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väitöskirja. Väestöliitto: väestötutkimuslaitos. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/63447ef50d821358bd086dcdebe6af4f/1591541165/application/pdf/4248575/Mik%C3%A4%20on%20lapsen%20perhe_sis%C3%A4sivut.pdf

Saaranen-Kauppinen, Anita. Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovarasto. Tampere: yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>

Soderman, A-K. Matthijs, K. 2014. "Joint Physical Custody and Adolescents' Subjective Well-Being: A Personality × Environment Interaction." *Journal of Family Psychology*: 346–356.

Tilastokeskus (17.6.2019) https://www.stat.fi/til/perh/2018/03/perh_2018_03_2019-06-17_tie_001_fi.html

LIITE 1. AINEISTO

Autonen-Vaaraniemi, Leena. Forsberg, Hannele (2015) Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyypitarinan valossa. 447-456

Autonen-Vaaraniemi, Leena. Vanhempien riidat vuoroasuvien lasten näkökulmasta. Teoksessa: Forsberg Hannele & Ritala-Koskinen Aino (toim.) Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Gaudeamus, 52-73.

Bergström, Malin. Modin, Bitte. Fransson, Emma. Rajmil, Luis. Berlin, Marie. Gustafsson, Per A. Hjern, Anders (2013) Living in two homes-a Swedish national survey of wellbeing in 12 and 15 year olds with joint physical custody. Teoksessa: BMC Public Health

Fransson, Emma. Låftman, Sar Brolin. Österberg, Viveca. Hjerm, Anders. Bergström Malin (2018) The Living Conditions of Children with Shared Residence – the Swedish Example. Child Indicators Research

Johansen, Ingunn Onarheim. Litland, Synnove. Hallström, Inger Kristensson. (11/2018) Living in Two Worlds – Children's Experiences After Their Parents' Divorce – A Qualitative Study. Journal of Pediatric Nursing.

Linnavuori, Henriikka (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Linnavuori, Hannariikka (2018) Vuoroasumisen kokemus lapsuudesta varhaisaikuisuuteen. Forsberg Hannele & Ritala-Koskinen Aino (toim.) Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Gaudeamus, 23-51.

Nielsen, Linda (2014) Shared Physical Custody: Summary of 40 Studies on Outcomes for Children. Teoksessa: Journal of Divorce & Remarriage

Rissanen, Antti (2016) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen, erityistarkastelussa vuoroasuminen. 247-258.

Zartler, Ulrike. Grillenberger, Katrin (3/2017) Doubled Social Ties? Children's Relationships in Post-Divorce Shared. Children & Society.